

EUSKERAZKO IZTEGIAK

Jaun-andreak:

Ona niri jarri dausten gaia: "Euskerazko Iztegiak".

Eta bertatik asteko: Zer da iztegia? Itzak, berbak erabilten doguz gauza adierazteko, geure pentsamentuak ingurukoai aitzen emoteko; itza darabil gizonak ortarako. Itza, barriz, alde batetik esan edo entzun egiten da; bestetik idatzi egiten da. Eta Umandi'k onela: "Esan eta entzuteko, itza oguzten da bere soñuaren bidez; itza idazteko, bere ikurra da bearra. Oldozteko ezta bear ez soñurik ez eta ikurrik ere."

Itz-txorta aundia da iztegia, geienez, txikiak be ezagutzen diranarren. Berbak abezeka datoz, urrenez urren; batzuk azaldu egiten dabez itzaren jatorria, esan-naiak eta abar; baste batzuk itz orren inguruak, berau agertzen dan esaldirik jatorrenak erreskadan jarten dauskuez. Azkue'k eta Lhande'k, esaterako, itz batzuen artean, andik eta emendik arturiko esaldi txanbeliñak sartzen dabez irakurlearen lagungarri.

Izkuntza guztietan daukiez iztegiak, mintzategiak. Baita guk euskaldunok be. Aundi ta txiki, argitara emonak eta emon bakoak, guztiz berrogeitik gora dira, eta lenengoa an 1562'koa. Azken urteotan ugari ta oñak agertu jakuz. Emen geienak, aiatatu beintzat, egingo doguz, onenai garrantzi geiago emonez.

1) Dictionarium Linguae Cantabrigae. 1562'an idatzia ta 1958'an Agud eta K. Mítxelena'k Donostia'n argitara emona. Egille: Nikolas Laanduchio, italiarra. Gaztelar itzak ugari darabiltzalako, uste da Gasteiz'ko euskereaz baliatu zala. Larramendi'k ez eban iztegi au begi onez ikusi; baiña gaur ez jaku arbui-agarri, amaseigarren gizaldirik ona itzak zelako aldakuntza egin daben ikusteko batez be.

2) Diccionario Tagalo-Castellano-Cántabro. Kantauriko edo euskaldun, Meltxor Oíangure Aitak osotua. Etzan argitaratu ta gaur galdua dozu.

3) Diccionario cuatrilingüe. Sara'ko Joanes Etxeberria'rena. Larramendi'k bere iztegiaren sarrreran dññoanez "bascuence, castellano, francés y latín" ziran lau izkuntzok. Larramendi'k eskuetan

erabilli eban berea osotzean. Etzan argitaratu ta galdua da. Garai artan beste bat be erabilli zanarren, ez dakigu norena zanik.

4) Diccionario trilingüe. Euskeraz, frantsesez eta latínez; 1675'an Domingo Bidegarai Aitak laguntza eskatzen eutson Napar Gobernuari bere iztegia argitaratzeko, baiña ezezkoa emon eutson; erderaz be ipiñi eban, Nafartarrentzat egoki izango zala-ta. Iru urte geroago il zan, eta etzan argitaratu.

5) Loiola'ko artxibuan dago beste iztegi bat, 1774'rantza Jose Maria Azpitarte'k egiña.

6) Diccionario Trilingüe del Castellano, Bascuence y Latín, alebitan, Aita Manuel Larramendi'k idatzi ta 1745'an Donostian agertua. Euskal iztegirik garrantzitsuena, egun areitarako ta ondo biribildua, dogula ao batez autortzen da. Lan aundia bene-benetan, ez bakarrik erriak erabiltzan itzak batzean, baita be itz barriak sortzerakoan be; bera asi zan arduraz, iñor baiño leenago, aparteko zeregin ortan berau izan ei zan garbizaleen buru; ezta arrigarri, berak nai izan bai eban izkuntza garrantzizkoen maillara jaso gure euskera: Etxepare ta Larramendi, ta gero Sabino Arana, ona iru giza-seme asmo bardiñak ixetuak. Irakasletza Salaman-ka'n egin arren, biotza bere lurrean eukan, berau jasorik zenbait liburu bikain idatziz, Iztegi gainera, "Eziña Egiña" ta Gipuzkoa'ko "Koreografia".

7) Mugaz bestaldekoak be ez egozan lo. 1826'inguruan, Frantzia'n Tolosa'ko Ikastetxe Nagusian irakasle zan Fleury Lécuse'k euskal iztegi bat osotu eban. Etzan argitaratu ta, zoritxarrez, betiko galdua dogu. S. Pouvreau, euskal idazleak ba-dau berea.

8) Dictionaire Basque-Frangais. Azkain'ko seme J. Martin Hiribarren (1810-1866) beronen egille. Bardoze'n arima-zain 31 urte emon ondoren, Baionako katedralean ohorezko kalonje. Olerkari lez **Euskaldunak**, poema luzea, idatzi eban, eta lexikolari lez, argitaldu barik itxi eban iztegia. Larramendi'ren itzak sarrisamar darabiltz, baita beste batzuk kasketetik urtenak be. Lhande'k asko erabilli eban iztegi au.

9) Mauritze Harriet, Haltsu'n sortua 1814'an. Fabian bere anaiari lagunduz, Ian asko burutu eban; 1854'an Madrid'en Frantsesen San Luis

Ikastetxeko buru izentatu eben 1878'rarte kargu orretan jardunik; gazteai elertia ta zientziak erakusten beti. Bere errira biurtu ta il zanean Harriet'ek lan ikaragarria itxi eban, iztegi aundi bat Azkue jaunarena baiño ederragoa diñoenez. 3.536 orrialdeko esku-idatzi, baiña ez eban bere lana argitara emon nai izan, "ez eukan oraindik, bere ustez, bear bezain orraztua ta osotua".

10) Aduenetako kapitaina zan Duvoisin'ek iztegi-arloan erre ei ebazan bere indarrak urte batzuetan; baiña gero, 1856'tik Bonaparte'k bear-tuta beste euskal lan batzuk egin bear izan ebazan, Biblia euskera jarri ta abar, eta amaitu barik geratu zan antza esku artean ekarren iztegia.

11) Diccionario Frances-Vasco, Fabre'k egiña; gora aundirik euki ez ebana, Bonaparte Printzearen aldetik batez be.

12) Dictionnaire Basque Français, 1873'an Van Eys olandarrak osotua. Paris eta Londres, 1873, 415 orrialde. Erbestetar jakintsuen artean ainbat izan ditugu euskeraz, eta euskal gaietaz batez be, ederto lan egin dabena; orreitatik bat auxe da; onek zenbat gura lan euskal gramatika, aditz, joskera ta lexikori buruz egin euskuzan.

13) Arratia'ko semea dogu Añibarro, frantziskotan lekaidea, Areatzan jaioa 1748'an. Bizkaia'n eta Gipuzkoa'n ibilli zan predikari, naizta berrogeta bi urtetik, Zarautz'eko Mixiolari Kolejoan bizi. Eta Orixe'k onetzaz: "Zarautz'en badugu komentu bat Euskalerraren eta euskeraren aide lan polita egin diguna. Añibarro bizkaitarra, arratiarra izanik, beste euskalkiak ikasten ere alegiña egin zuena. Aita Ubillos etzan Zarautz'en iñoiz bizi izan, baiña Añibarrok lan sendoa egin zuenik ezin ukatu, komentu barruan eta komentutik atera. Zeinbat idatzi zizkigun! Iztegi eder bat oien artean, eta ortarako bere mixio-lanetan or-emen billatzen zitun itz egoki ta esaera politikak, iztegi berberaren sarreran diñoanez, komentuko egonaldietan eiotu oi zitun gero, iztegia oso ta beteagoa egin nairik". Ez eban iztegirik idatzi, baiña bai iztegi antzeko zer asko, oneik biok, adibidez: "Voces bascongadas diferenciales de Bizcaya, Guipuzcoa y Navarra... para uso y aviso de Parrocos y Predicadores bascongados" eta "Catalog() de voces bascongadas". Orrez gain, "Gramatica Bascongada". Lenengoa erdera-euskera antzeko iztegia da, ta guztiz 461 orrialde daukaz. Azkue jaunak, berea egiterakoan, auxe arakatu ta aztertu eban; balio aundikotzat jotzen dau Aita Añibarro'ren lan au. Larramendi'k berak asmautako itz asko dakazala, Añibarro'ren itzak jatorrak dira beti, erritik jasoak.

14) Beste esku-idatzi edo manuscrito bat be egon zan, antza danez, Otxandio'ko abadeak eskuratu eutsona, eta Aita Zabala'rena dozu, uste danez.

15) Diccionario Etimologico del Idioma Bascongado, 1887'n Eusebio Lopez'enean argitara emona; ale bitan, euskeraz, erderaz eta latinez. Pedro Novia Salcedo egille; 1790'n Bilbo'n jaioa eta 1865'an bertan Gure foruen aide lan errimea burutu eban, Gernika'ko batzarretan batez be; 1876'an berak batu zituan Bizkaiko erri guztietako batzarkideak, urte onetan bait eben Madrid'en moztu bizkaitarren foru-legea. Bilboko alkate izan zan, eta Kortietako Aldun eta Senadore. Etsaien aurka beti agertu zan kementsu.

16) Diccionario Banco-ESPAÑOL: Euskeratik erderara biurtzeko Itztegia. J. Frantzisko Aizkibel'ek idatzia. 1798'an Azkoitia'n jaioa, eta 1865'an Toledo'n Munarriz eritxob bere etxean. Euskaltzale beroa zan, Erromatik eta, gaztetan ibillita be, ainbat lanetan Euskalerrria goratu eban, ainbat liburu be euskerari ta euskal lurrari buruz osoturik. Asmo aundiko agertzen jaku iztegia egitean; ez itzak ordenan jarri ta itzuli bakarrik, ba-dau beste zerbait be, bitxia bera; Iztegian sartu euskun ortogafri-era barria nunbait; *c ta B* baztertu ta orreinez *z ta k* erabilli, ta *g* be leuna *egin, ge, gi*, gerkarren *gamma* lez; marradun letren zale agertzen jaku: *oña, oillua, tipia*, ta ez *oina, oilua, ttipia*; azkenik, ez du h-rik nai: Labur: gaurkoentzat be ikasbide ederra dago aren Iztegiaren itzaurrean.

17) **Diccionario Vasco-Espanol-Frances, R.M.** Azkue jaunarena. Ale bitan. 1905'an argitara emona, ta gero be birritan beintzat -Martin Retana'k eta kaltzaindia - argitaratua. Iztegi ikaragarria, ez aurretikoak ez gero etorri diranak oin-diño gaintu ez dabena, Azkue'k gazte zala iru lau urtean burutu ebana. Aurreko iztegiak arakatu ondoren, onak eta zentzunezkoak ziranak artu ta etziranak albora itxiz, ainbat euskal esaera duiñez edertu ta jasa aundiko egiñez, agertu jakun, ondorengo iztegi guztien oiñarri ta eredu bikain dana. Ondorengoak guztiz txalotua, Eleizalde'tar Koldobika'k 1908'an "titandarren lana" zala esan ebantetik nunbait. Bizkaitar gizaseme benetan andia ta bikaiña dogu Azkue; berak sortu eban Euskaltzaindia, bereak ditu "Iztegiak" gain, "Cancionero", "Morfoloia", "Euskalerrriaren Yakintza" eta konta ezin-ala gramatika lan, artikulu, ipuin, ereserki, ta abar; berak sortu ta zuzendu zitun "Euskaltzale" ta "Ibaizabal".

EUSKAL-ASTEA

18) Dictionnaire Basque-Français, Zuberotar Pierre Lhande'rena. Onek eta Azkue'k euskal iztegi barrutian artu eban bide barria euskerazko lexiko arloan. Lhande, josulagundarra, berez izan zan lanari errime emona. Familitik euskaltzale, ez eutsan iñoiz amor emon zaletasun orri. Aspertu barik idatzi eban euskeraz eta erderaz. Lan guzti orreitatik, guretzat, Pierre Lafitte'k eta Aranart apaizak lagunduta amaitutako Iztegiak dau garrantzirik geiena. Ondo egiña ta argitaldua benetan. Ba-dauka bereizgarri bat euskal iztegi-egilleak kontuan euki bear eukena: gerkar eta doixtar iztegiak sarri dagienez, Lhande'k jatorrizko itz baten ondoan, aretatik datozan gaiñerakoak jarten ditu; esaterako, on-etik datozanak: on-aldi, -aro, -begi, -bear, -bide, -damu. Idazkera, ortografi aldetik, Euskaltzaindiak 1920-1-8'eko batzarrean ontzat emon eta beretzakotu ebana darabil oso-osorik. Ez dakar itz barririk. Argi ta garbi, apain-irudiz be do-toretua.

19) Diccionario Castellano-Vasco. Azkue asi zan dalako Iztegia antolatzen; ingurrazti edo faszikulu antzera atera zan, ainbat luburuxka orrelaxe. Baiña Aita Bera'k eta Lopez-Mendizabal'ek gisako bat argitaratu ebela-ta, erdi-asarraturik, bertan-bera itzi eban bere lana.

20) Diccionario "Erdera-Euzkera" eta "Euzkera-Erdera"; Aita Bera kaputxinoak "Castellano-Euzkera" eta Lopez-Mendizabal Ixaka'k "Euzkel-Erdel-Iztegia". 654 orrialde. Tolosa'ko Lopez Mendizabal-enean sarri argitaratua. 1936'ko ger-rarte guztian, jakitun eta ezjakin, askok erabillia. Nik esku artean daukadana, Aita Benito Igorre'ko seme karmeldarrak, India'n eta emen, asko erabilli ta koipeztua da, garai aretan mesede galanta danoi egiña.

21) Diccionario Enciclopédico Vasco. "Beñat Idaztiak" eritxon Argitaletxea, Bernardo Estornes Lasa buru zalarik, an 1936'an, gerra aurretxoan, iru izkuntzako—gasteleraz, euskeraetafrantsesez—sei-zortzi bat aleko Iztegia gertatzen ebillen. Asmo ori asmotan geratu zan orduan, baiña geroago ostera be orretan asi ta orretan diardu, "Enciclopedia General Ilustrada del Pais Vasco" tituluarekin.

22) Diccionario Vasco-Castellano. Lopez-Mendizabal'ena. Bostgarrena da nik orain esku artean darabildan argitalpena, 450 orrialdekoa. Ezta Aita Berarekin batera egindakoa bera, osorik barria baiño, eta garai baten naikoa erabillia; aitatzea merezi dauana.

23) Dictionnaire Basque-Français, Tournier jaunarena.

24) Dictionnaire Basque-Français, eta alde-rantziz; Fenaille Mispiratzegei'k, Minaberri andrearen babespean egiña, ale bitan.

25) Diccionario Castellano-Vasco; aita Plazido Muxika'rena: 1897 orrialde. 1965'an argitara eka-rria. Urte luzeetako lana. Loiola'n ikasle zan gazte talde batek —Zaitegi, Lauaxeta, Ibiñagabeitia— Muxika ta abar-euskerearen alde benetan lan egiteko xedea artu eban, eta guztiak gero, guduua zalata, sakabanatuak izan arren, bakotxak an naiz emen, egotaz egoan lekuan, lan guztiz jakintsua burutu eban; orrein artekoa izan zan Aita Muxika, erbestez erbeste ibillita be, eta gero Loiola'ko barkategi ixillean, iztegi bikain bati gaiña artu eutsona. Gizasema gogotsuaren ekiñak bai lan ederrak ekarten! Itz bakotxa nun erabilten daka-rrenagaitik, euskal barri batek ba'leiteke naste pizkat aurkitzea.

26) Diccionario Vasco-Castellano. Aie bi. Lenengoak 1998 eta bigarrenak, 2098 orrialde. Bilbo'ko "Mensajero"ok argitaratuta. Geienik erriak eta beste iztegiak dakarrezan itzak onek be dakan arren, berak asmautakoak edo itz alkartez antolatuak be ez dira gitxi; gerkarrak lez eratuak noski, eta ez dagoz txarto. Muxika'ren lana ikaragarria eta oso bikaiña dala autortu bear dot; etzan berau gizaseme baten lana, baiña berak bakar-bakarrak egin euskun.

27) Diccionario Castellano-Vasco y Vasco-Castellano, Aita Arbelaitz kaputxinoarena. Lenengo zatika "Euzkadi"-n atera eban eta gero, oraindik orain, Bilbaoko Aurrezki Kutxa Munizipalak. Azkue jaunaren Iztegi nagusitik ateratakoak dira itzik geienak, Bizkaiko ta Gipuzkoako izkelgiai dago-kiezanak batez be.

28) Iztegi. Erdera-euskera: Castellano-Vasco. Egille: Txomin Jakakortajarena apaiza. Buenos Aires'ko `akin"-ek argitaratua, 1964'an. 323 orrialde.

29) Iztegi. Euskera-Erdera: Vasco-Castellano. Egille: Txomin Jakakortaj arena. Buenos Aires'ko "Ekin"-ek argitaldua, 1986'an. 418 orrialde. Euskeraz eta itzaurrean, 25 orrialdetan, ainbat oar eta barri eta experientzi damoskuz, benetan jakingarriak, irakurri ta ausnartzea merezi dabenak. Oar bat auxe to gaurko gazte askorentzat oargarri egi-egiaz: "Auzoko izkuntzakin, Euskera ez kutsatu; bide oni esker, lekutako garai aietatik gaurdanaiño bizirik eldu nai izan baitzaigu, kutsatzen utzi ba'-lute, onezkero Euskera erabat izkutaturik bait geneukagun". Beraz, izan gaitezkan esker onekoak.

30) Diccionario "Ikas". Euskera-Castellano, Castellano-Euskera. 238 orrialde. Academia "Montiano", Jose Antonio Montiano ta Jose Ramon Urkixo'ren artean eratua. 1972'an.

32) **Diccionario Euskerico y de Nombres Vascos.** Jaime Kerexeta'k osotua eta Bizkai Aurrezki Kutxak argitarara emona, 144 orrialde.

33) **Hiztegi Tipia,** Gabriel Aresti'k antolatua ta 1973'an argitaldua.

34) **Euskal Hiztegi Modernoa.** Euskara-espainiera, espainiera-euskara. 1976'an argitaratua. Xabier Kintana'k beste batzuek egiña. 731 orrialde. Ikastoletan batez be asko erabilia. Ba-ditu itz eta esaera batzuk adiera bitxian artu ta erabiliak. Alan eta guzti be, iztegi onen moldatzailean erizpide zabala erabili dabela dirudi; onela dñoe beintzat "Hiztegi hau egitean moldatzaileak ukan dugun helburua, lehenengo eta behin, hauxe izan da, gure hizkuntzaren aukera egin duten guztiei kultur tresna bat eskaintzea. Guretzat euskara euskal bizimodu osoaren adierazpena izateko bada, era guztietako hitzak behar ditu zaharrak eta berriak, basarri eta marinel kutsukoak, kalekoak eta unibertsitatekoak elizakoak zein lizunkeriazkoak, pertsona dotore eta ijitoenak".

35) **Diccionario Retana de Autoridades de la Lengua Vasca.** Bederatzi ale aundiak, eta eurotatik lenengoa, 432 orrialdekoa, J.M. Retana'ren "La Gran Enciclopedia Vasca"-k 1976'an atera eban, eta igaz "Amaya" argitaletxeak amaitu eban 9 liburuen argitaratzea. Zabalkunde orriak onela: "2.000 urte igaro behar izan ditugu Euskadi-ren historia goitik behera aldatuko duen Hiztegia gure esku izateko, zeren eta zer litzateke euskara Hiztegi hau ez balitz? Milaka eta milaka ordu eman dira Europa osoan egin den obrarik garrantzitsuena argitaratzeko; gainera, lan hori maitasunaren izenean egin da, munduan den hizkuntzarik ederrena, "Euskara", maite dugulako". Berau lortzeko lan egin dabenak, oneik izan dira batez be: Manu Sota, Pierre Lafitte, Lino Akesolo, Jose Lasa, Justo M. Mokoroa, Justo Garate, Intza'ko Damaso Aita, Jaime Kerexeta, Gabriel Manterola, beste batzuk lagunkide izanik.

Berau osotu, amaitu ta iragarri zanean, jai ospetsua egin zan Bilboko Erzilla otelean. Euskal erriak ondo artu eban, eta Eusko Jarlaritzak, eta idazleak; oneik aurrezear goratarre bizi-biziak ondu zituen, alkarren leian. Olako 41'raiño dakazan zabalkunde orri batetik artuta:

— **Tomas Uribebarria,** Bizkaiko Foru Aldundiko Kultur Diputatua. "Erraldioen lana. Honen

gisako ahalegina ikusita, txapela kendu eta aide batera utzi behar dira kritikak. Azken dinosaurioak desagertzeaz egongo dira baina oraindik zutik dirautenak, eta Aita Lino horietako bat dugu, lan isil eta sakona ari dira burutzen. Hiztegi hau premiazkoa da egun eta aurrerantzean ere izango dugu horren beharrik, baina ez du oztoporik jarriko Orotarikoaren bidean. Retana-ren hiztegia aurrepauso nabarmena da eta lan ederra egiteko eukera ematen du bai orain baita gero ere".

— **Arana Martija.** "Lan honek garrantzi handia du zeren eta, Larramendik duela 250 urte egin zue-netik hasiz, orain arte egin diren hiztegietatik Azkuerenak aurrepauso izugarria ekarri zuen. Ezin ditugu ahan-tzi noski, Plazido Mujikak eta beste batzuk egindakoak, baina ene ustez, Manu sotak, Pierre Lafittek eta beste ainbestek hasitakoa eta Lino Akesolok bukatutakoa oso lan garrantzitsua izan da gure lexikografirako. Une honetan ez dago hau baino Hiztegi interesgarriagorik, euskararen ondarearen berri ematen digun korpus izugarria biltzen bait du."

— **Alfonso Irigoien.** "Orain arte izan dugun Hiztegirik osoena. Baliteke aurrerantzean gehiago egitea, baina atera berri den honetan Manu Sotak, Kandido Izagirrek, Toribio Etxebarriak bildutakoa eta Lhande eta Azkuereren Hiztegietan jasotako guztia agertzen da. Horretaz gain, "Herria" aldizkarian oinarriturik, esaldi baten barruko hitzen bilketa ematen digu hiztegi honek. Ekarpenean interesgarria nire ustez, gaurdño Hiztegiak biltzen ez zizuten euskal literatura desberdinetako hitzen berri ematen baitigu. Gero Orotariko egindakoan hitz gehiago azalduko dira eta orain somatzen dugun hutsunea osatu eta ez dugu arazorik izango testuak ulertzeko".

— **Gotzon Garate.** Lan ederra dela uste dut. Beti esan izan dut hitz soilak gutxi balio dutela esaldia osatzen ez badu. Hiztegi honek badu bere aide ona; ez da hitzen hiztegia esan-moldeena baizik eta horrek balio handia du; batez ere idazleentzat. Lan txalogarria dugu. Gauza jakina da Mitxelenak hasi eta Ibon Sarasola egiten ari den hiztegi bat ere badela, baina kaleratu bitartean —baliteke horretarako zenbait urte behar izatea— eskuarteko hau guztiz beharrezkoa dugu, irakaskuntzan, ikastoletan, euskaltegietan, irratian eta telebistan ari direnek erabiliko dute zalantzarik gabe".

36) Emen ba-da beste iztegi bat, euskeraz eta erderaz, Sarasola aspalditxo dala egiten asi ta bertanbera itxia; orain beste bategaz diardu lanean, K. Mitxelena'k be antxiña baten asi ta il ondoren

EUSKAL-ASTEA

arek itxia jarraitzen dauana. Oindiño ez da nire eskuetara eldu, eta ezin daiket ezer esan; baiña Azkue zanarena izan bear dau, Mitxelena'ren asmoa zanez, ugaritu, beteagotu ta gaurkotua.

37) Dicciónario General Técnico. Ale bi, I. Castellano-Euskara eta II. Euskara-Gaztelera. Egille: Luis Mari Mujika. Lenengoak 599 orrialde eta bigarrenak 618. Euskara batua. Ediciones Vascas argitaletxeak 1977'an argitara emonak. Biak dakarrez itzaurre luzeak, zeaztasun askoz gaiñezka; orrez gaiñ, lenengoan datoz eraskin gien, gramatika saillak, esaerak, jeografi-izenak, azken urteotan euskera galdu dan ibar eta erriak, eta gaur zenbatek dagian euskeraz; eta bigarrenak eusko-izendegia, atsoitzak, gizon-izenak eta emakume-izenak.

38) Euskarako Hiztegia. Beiñola, aspaldi ez dala, euskaldun talde jator bat alkartu zan, eskola ta ikastoletako premiña ikusiz, iztegi maillan lan egin nairik; oneik ziran: Patxi Uribarren, Luis Baraiazarra, Txomin Solabarrieta, Rikardo Badiola. Juan Luis Goikoetxea ta Gotzon Aurrekoetxea. Eta lan ederra egiña dabe onezkero be, "Adorez" izenburuaren mende iru liburu beiñik-bein argitaldu dabez: 1. **Sinominoen Histegia;** 2. **Euskarako Hiztegia** eta 3. **Sinonimo eta anonimoen Hiztegia.** Arnas aundiko lana egi-egiaz. Orain arte euskeraz egin eztan lana: euskera utsezko iztegiak dira. Gogoz osotu eta irarriak.

Bego emen sei lankideok itzaurrean diñoskuena: "Beraz,-zertarako hiztegi berririk? Aurreko hiztegi-gintzaren segida besterik ez izatekotan, haren ildo-tik ezer bereizirik eskaini gabe aritzekotan, erdi alferrikotzat jo zitekeen. Baina ez! Era bateko nahiz besteko hiztegien gorakada gertatu arren, bazen hor hutsune larririk ere: euskaldunontzat euskaraz egindako hiztegirik eza, hau da, auzoko erdaretan hain oparo ageri direnen antzeko azalpen hiztegi baten gabezia nabaria. Beharizan horrek eraginda, buru eta bihotz ekin genion lanari. Sei lankideren etsi gabeko ekintzaren emaitza duzu liburu hau.

Ibilian ibilian ikasi ere zerbait ikasten da eta, gu ongi ohartu gara honelako lanak egoki burutzeko baldintza on batzo behar direla. Honelako arnasa luzeko lanak aberats eta jantziak aterako badira, lan horri zeharo emanik, profesionaltasunez eta oraingo tresneriaz baliatuz izan behar duela. Euskara, egungo gizarte berri, aldakor, aurreratu honetan leku egin nahirik, hartara moldatu nahirik ari denean, urrats bat eman nahi dugu aurrerantz,

euskaldunok auzoko erdaretara jo beharrik izan gabe, geureaz balia gaitezen. Hiztegi hau neurri jakinetatik abiatzen da eta onenbesteko tamainuan erantzungo dizu. Hala ere 13.000 sarrera hitzetatik gora izanik, bizitza arrunteko euskaldunei oparo erantzuteko bide izango da ziur aski".

Iztegi onek badau beste zerbait be naikoa bitxia. Beronen aurbideak onela: Euskera—Gaztelania-Frantsesa—Ingelesa; Gaztelania Euskara; Frantsesa Euskara; Ingelesa Euskara. Interesgarria benetan inguruko izkuntza nagusiak be, azal samarretik beintzat, ikasi al izateko.

Ba-daukaguz oraindiño beste iztegi txikiago edo aundiago batzuk, "Batasunaren Kutxa", Uzei'k zenbait gairi buruz antolatutak eta abar. Labur, euskaldunok be iztegi ez gabiltz txarto. Alderdi ortatik, beraz, Etxepare'k beiñola iñoana esan gengike:

Heuskara, ialgi adi kanpora,

Heuskara, ialgi adi plazara".

39) Azkenengo lekuan izanik be, ezin dot aitatu barik itxi esku artean daukadan beste au: "Agintaritza-Aldizkarietatikako Hitz-Bilduma" (1985). Erderaz: "Vocabulario de los Boletines Oficiales". Zentzun errimez burututako lanaren aurrean gagozala, uste dot. Talde bat da Hitz-Bilduma onen egille. Iztegi gintzan jardun nai leuken beste edozeiñek be kontuan artu daizan, ona iztegi onen egilleak onartu dituen legeak:

a) Hizkuntzak berebaitan dituen bidez baliatzea.

b) Hizkuntzak lehendik dituen hitzen baten adierazte-eramua zabalagotzea.

c) Hitza maileguz hartzea.

Taldekoak edo Hiztegi onen eratzaileak "lehenengo bidez baliatu dira, adibidez, "regimen" adierazteko *jaurri bidejaurpide* hitza erabiliz; "artículo" eta "sector" emateko "atal" eta "alor" ez baliatze kotan, berriz, bigarren bidea aukeratu da.

Hitzak maileguz (prestatuz) hartzekoan ere ISO-ren (Nazio-arteko Araukidekuntza Erakundea) horretzazko arau bereziei atxiki zaizkie. Erakunde horrek dionez, hitzak maileguz hartzerakoan sailkakoei eta hizkuntza bizitatikakoei ahal dela ihes egin behar zaie, horrek norbere hizkuntzaren alor bateango bizi-indarra ahuldu egin bait-dezake.

Horren arauera, LEGE hitzetik, adibiez, "legal, ilegal, legalizar" arbuaiatuz, eta legezko, legezkontrako, legezkotu" hobesten dira. Orobat, "ekonomia"tiketa "politika"tik ez dira "ekonomiko"; "politiko"ateratzen, "ekonomiazko"; "politikazko"bai-zik".

Labur: 669 orrialdeko Hitz-Bilduma baliotsua. Itzak euskeraz adierazorik dator, esan-naia erderaz be emonik.

— Iztegi zelaian bada beste auzi bat, naiko garrantzizkoa, eta iztegi guztioen egilleak, banaka batzuk, eta oneik be, ozt-oztan ikutu dautsoena. "Itz barriak". Eta idazle askok, gazteak batez be, auzi ontara joten dabe, idazten asi orduko. Ba al dakie berau zer dan? Ba'leiteke ezetz. Baiña urliak, eurentzat maisu danak esan dauala-ta, orixe eurak be, maisuak esana dalako, or doa beste barik. Zelako kaltea dakartson onek euskereari!

"Ori garbi-zale da" esan oi dozu, erderazko itz asko —gaur "batuan" lez bear bada?— erabilten ez ba'dira. Idazleak, baiña, zerbait danak, alik eta ederto eta txukunen eio bear ditu bere idazlanak. Izkuntza "andra" eder-ederra dogu eta guk, idazleok, ez daigun soiñeko zarpaillez jantzi, dotorez baiño; orrela egin eben Ingalaterra'n, Italia'n, Alemania'n erresuma orreitako idazlerik aundienak. Gure euskerak griegoak eta alemanak beste erreztasun dau itz barriak errez eta egoki moldatzeko. Egoki danean eta ortarako sen berezia dauanak, zergaitik ez jo Ian ortara be?

Onetan luzatzeko asmo barik, nire eritziz politikan lez jokatu oi da onetan be: nora eguzkia, ara zapia. Zentzun gitxiko jokoa dala deritxat ori.

AITA ONAINDIA

1989 (Bizkaiko Euskeraren Aste barruan, azillaren 21'an egindako itzaldia)

Alboan agertzen diran zerrendako liburuak salgai dira «EUSKERAZALEAK» en idazkaritzan.

Colón de Larreátegui, 14 - 2º
Teléfono 423 53 22
BILBAO -1

Los libros al lado indicados pueden adquirírselos en las oficinas de

Colón de Larreátegui, 14 - 2º
Teléfono 423 53 22
BILBAO -1

Nora Zoaz	600	laurleko
Giza Soiña	600	»
Iniciación al Euskera	600	»
Irakurgai errezpolutak I.....	100	»
(Zenbat Urte)		
Irakurgai errezpolutak II.....	200	»
(David Copperfield)		
Aurtxoa II.....	100	»
Eginkizunak I.....	100	»
Eginkizunak II.....	100	»
Eginkizunak III.....	100	»
Euskal Irakasbide laburra.....	600	»
(Gramatika X. Peña)		
Diccionario Ikas.....	700	»
Ipuñak.....	700	»
Ipuñak	800	»